

Mozaikový oltář Božího hrobu v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Rychtářově

První zmínka o oltáři Božího hrobu v Rychtářově se nachází ve farní kronice, kde se v seznamu věcí, které farnosti pořídil farář Josef Dostál, doslova píše: „R. 1893 Boží hrob sklíčkový od Zbitka v Olomouci za 222 zl.“

Firma Zbitek a syn

Firmu založil Eduard Zbitek v roce 1846. Sídlem této ruční manufaktury se stala dnešní část města Olomouce Nové Sady (Neustift). Po otci Eduardovi převzal roku 1885 vedení syn Emil. Vyráběné boží hroby se těšily velké oblibě ve všech zemích rakouské monarchie. Stovky se jich dostávaly prostřednictvím železnice do celé katolické Evropy, některé dokonce i do zámoří.

Firma měla pravděpodobně katalogy s různými typy Božích hrobů. Objednavatel si mohl zvolit velikost, barevné složení skleněné mozaiky, zda na desce pod křížem budou dva modlící se andělé nebo bohaté květiny. Rozhodující zřejmě bylo bohatství té či oné farnosti. Mnohem větší Boží hroby můžeme vidět v Německu a Rakousku.

Firma se těšila značné přízně nejen v rakouské monarchii, ale i v Evropě a Americe. „*U příležitosti výstavy ve Vatikánu roku 1888, na které vystavovala i firma Zbitek, daroval papež Leo XIII.*

Jeden její Boží hrob katedrále v Kartágu.“ Rodina Zbitkova vlastnila několik domů i polnosti. Zánik firmy způsobila četná úmrtí v tehdy početné rodině. Nejprve zemřely tři děti na zhnědnutí kůže (rakovina kůže). Je to nemoc vyskytující se u sklářů a je způsobena arsenem, který byl používán při úpravě skla zlatem a stříbrem. V roce 1906 zemřeli další dva členové rodiny, dcera Marie a syn Eduard na břišní tyfus. Roku 1922 zemřela manželka Emila Zbitka na mrtvici.

Za vlády Josefa II. (1765 – 1790) došlo díky jeho reformám k odvážení betlémů a Božích hrobů z kostelů. Až po odeznění těchto reforem si kostely mohly dovolit pořizovat oltáře Božího hrobu nové. Toho Eduard Zbitek využil k rozmachu své firmy. Díky železnici se hroby vyvážely do celé Evropy i do zámoří.

Stavba oltáře Božího hrobu

Základ těchto oltářů Božího hrobu tvoří vlastní skalní hrob se sochou ležícího Kristova těla, který je umístěn v dřevěné „skříni“. Celek tvoří dřevěný rámu, kde čelní stranu vyplňuje karton vyrobený technikou papier-maché.

Ten se vyrábí z papírové kaše (recyklovaný papír), která se smísila s lepidlem a přísadami a vmačkala do formy. Po vyschnutí se mohl dále ořezávat, natírat či jakýmkoliv způsobem upravovat. Do takto připravených kartonů se vyřezávaly otvory pro mozaiku a do nich se pak vkládala barevná sklíčka a připevňovala pomocí drátků (sklíčka) nebo provázků (korále). Sklíčka pocházela z jabloneckých skláren. Později si je Zbitkové sami vyráběli a upravovali.

Součástí hrobů je také „archa“, ve které byla uložena Nejsvětější svátost, a to vždy od večera Zeleného čtvrtku až do sobotní vigilie slavnosti Vzkříšení Páně. Na svatostánek se vystavovala monstrance k páteční a sobotní adoraci; o svátku nedělního Božího hodu ji pak nahrazovala socha vzkříšeného Krista.

Podle instrukcí v katalogu fi. Zbitek měl být oltář umístěn do tmavého koutu kostela, aby vyniklo jeho osvětlení. To bylo tvořeno původně petrolejovými lampami. Ty také zřejmě nakonec způsobily požár, a tedy i zánik mnohých oltářů. Oltáře, co přežily do doby elektrifikace (v Rychtářově cca 1930), byly přestavěny na el. proud. Moc jich ale nezůstalo.

Podle některých odhadů vzniklo mezi lety 1846 a 1914, kdy výrobu přerušila první světová válka, kolem tisíce takových oltářů Božího hrobu. Šlo o oltáře různé velikosti, které se vybíraly a objednávaly na základě katalogu. Některé hroby doplňovaly květinové vázy, andělé a především postavy rytířů ve zbroji – strážci, které k hrobu nechal postavit Pilát.

K dnešnímu dni je v ČR 13 dochovaných oltářů a 2 pouze částečně (chybí horní část oltáře). Ve světě pak lze doložit existenci 20 dochovaných oltářů fi. Zbitek. Dále je možno najít zmínku o 28 oltářích, které byly prodány do různých částí celého světa (Vatikán, Tunis, Kanada...), ale jejich dochování do dnešní doby nelze potvrdit.

S použitím článku Jana Šimánka a Maturitní práce Ivany Štreitové napsal Jiří Štreit